

Årsmelding 2018

Finnmark

Norsk og samisk versjon

Forord: Årsmelding 2018

Året 2018 er over, og vi hos pasient- og brukerombudet i Finnmark har jobbet dette året med hele vårt mandat. I møte med pasienter og pårørende får vi tilbakemeldinger både på det som fungerer godt og dårlig i helsetjenesten. Dette er verdifull kunnskap som vi håper kan bidra til enda bedre kvalitet i pasientbehandlingen.

Finnmarkspasientene har fortsatt utfordringer i forhold til utredning og behandling av sine helseplager. Lange avstander når man skal reise til behandling med varierende vær, manglende kontinuitet i fastlegeordningen med mange vikarleger, og store kostnader når man skal reise til behandling er noe av bildet. Pasientene og pårørende er derimot ofte fornøyd og tilfreds med helsetjenesten når de blir møtt av personell som kjenner distriktet, reiseveien og hvor i helsesystemet pasienten hører hjemme. Det vil si at pasienten blir fulgt opp av helsepersonell med korrekt kunnskap om geografien, god kompetanse, og at de får kontinuitet i behandlingsopplegget. Koordinatorfunksjonen er viktig for de langvarig og alvorlig syke. Mange har ennå ikke fått det, eller kjenner ikke til at dette er en mulighet som kan avlaste. Det samme gjelder kontaktleger på sykehus som ville forenklet hverdagen for en del pasienter.

Ombudet har laget statistikk over henvendelsene der vi har kategorisert sakene. Viktigst er alle de fortellinger pasienter og pårørende har. På dette området kan vi hos Pasient- og brukerombudet Finnmark viderebringe viktig informasjon til både kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. I årets årsmelding vil vi trekke fram en del eksempler på henvendelser fra pasienter vi har fått.

God lesning.

Med vennlig hilsen

Pasient- og brukerombud i Finnmark

Nette Elisabeth Eriksen

Innholdsfortegnelse:	03/04
Forord	02
1.0 Pasient- og brukerombudets oppgaver og virke	05
1.2 Driftsforhold	07
1.3 Budsjett	07
1.4 Antall henvendelser og forespørsler fra og med 2016 til og med 2018	07
2.0 Eksempler på temaer og saker ombudet har hatt i 2018	08
3.0 Psykisk helsevern	10
4.0 Samiske pasienter	10
5.0 Pasientreiser	11
5.1 Fordeling av saker, hovedkategori	12
6.0 Spesialisthelsetjenesten	12
6.1 Henvendelser fordelt på de ulike sykehus gjennom de tre siste år (2016, 2017, 2018)	13
6.2 Hovedspesialitet kategori spesialisthelsetjenesten	13
6.2.1 Underkategorier spesialisthelsetjenesten	13
7.0 Kommunale helse- og omsorgstjenester	14
7.1 Hovedspesialitet kommunal helse- og omsorgstjeneste	15
7.1.2 Underkategorier kommunal helse- og omsorgstjeneste	15
8.0 Forespørsler	16
9.0 Pasientskade/komplikasjoner/Norsk pasientskadeerstatning	16
10.0 Pasient- og brukerombudets anbefalinger til helsetjenesten	17

Vedlegg: Pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 8.

Pasient- og brukerombud

18

Samisk oversettelse av årsmeldingen ligger vedlagt som del 2.

1.0 Pasient- og brukerombudets oppgaver og virke

Pasient- og brukerombudet i Finnmark skal dekke et fylke med et areal på 48 637 km², med spredt befolkning på større og mindre steder. Fylket består av 19 kommuner, hvor 6 av kommunene er byer. Den største byen er Alta, deretter Hammerfest, Kirkenes, Vadsø, Vardø og Honningsvåg. Til sammen bor det ca 76 000 mennesker i fylket. Ombudet i Finnmark skal ivareta norsk, samisk, kvensk og fremmedspråklig befolkning.

Pasient- og brukerombudets virksomhet er hjemlet i lov av 2. juli 1999 om pasientrettigheter, kapittel 8. Ombudet skal arbeide for å ivareta pasientenes og brukernes behov, interesser og rettsikkerhet overfor den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, og for å bedre kvaliteten i disse tjenestene. Unntatt fra arbeidsområdet er miljørettet helsevern og økonomisk sosialhjelp.

Pasient- og brukerombudene er administrativt knyttet til Helsedirektoratet, som har det formelle arbeidsgiveransvaret for ombudsordningen. Ombudet utøver sitt faglige virke selvstendig og uavhengig. Tilbudet er gratis og klientene har anledning til å være anonyme. Tilbudet er et lavterskeltilbud og klienter kan ta kontakt både ved direkte oppmøte, på telefon eller mail.

I år har ombudet hatt 315 problemstillinger og 43 forespørsler til behandling. Dette er en liten nedgang fra 2017. Ombudet har i 2018 jobbet med hele sitt mandat. Dette innebærer både individuell saksbehandling hvor den enkelte pasient, bruker eller pårørende får bistand fra vårt kontor. Dette bidrar til at helsetjenesten får tilbakemeldinger på områder i tjenesten som ikke fungerer godt nok. Hver og en sak som blir synliggjort er med på å bedre kvaliteten i helsetjenesten. Pasient- og brukerombudet har også hatt møter med både spesialisthelsetjenesten og den kommunale helsetjeneste for å ta opp problemstillinger som pasienter står ovenfor. Også landets pasient- og brukerombud har samarbeid med hverandre og overordnede myndigheter i landet. Vi melder fra om de tilbakemeldinger og problemstillinger vi får fra befolkningen. Dette er møter som skal sikre at pasientenes stemme fremmes og blir hørt. Vi håper at årsmeldingen kan bli et viktig bidrag til en stadig forbedring av kvaliteten både i kommune- og spesialisthelsetjenesten i Finnmark.

Årsmeldingen avgis til alle instanser i helsetjenesten, samt Helsedirektoratet som har det administrative ansvaret for ombudsordningen.

Ombudet tar i mot alle saker for behandling som ligger innenfor vårt mandat. Enkelt saker behandles individuelt og er taushetsbelagt. Vi har et saksbehandlingssystem hvor vi registrerer alle saker, skanner alle dokumenter og dokumenterer vårt arbeid. Ut fra dette systemet utarbeides statistikk fylkesvis og nasjonalt.

Vi prøver å være minst mulig byråkratisk med rask saksgang. Av og til er en sak løst ved hjelp av en telefonsamtale. Ombudet må ha det formelle på plass ved at pasient eller pårørende gir oss fullmakt til å gå inn i saken. Dette for at tjenestested eller tjenesteyter skal kunne gi oss de opplysninger vi trenger for å opplyse saken og kunne behandle denne videre.

I de mer alvorlige sakene bruker vi lengre tid med ulike tilnærminger. Dette gjøres alltid i samråd med pasient eller pårørende. Dersom det foreligger spørsmål om svikt eller uforsvarlighet ved helsehjelpen, sendes klagen for videre behandling og avklaring til Fylkesmannen i Finnmark. Fylkesmannen har tilsynsmyndighet med all helsehjelp i Finnmark og ombudet har varslingsplikt ved hendelser der det stilles spørsmål ved forsvarligheten i behandlingen. Ved pasientskader oversendes saken Norsk Pasientskadeerstatning for vurdering, hvor vi kan bistå eller være kopimottaker.

Vi arrangerer også møter mellom pasient/pårørende og helsetjenesten hvor det har oppstått hendelser eller konflikter som best kan løses på en slik måte. Det å møtes for å få snakket ut om uheldige situasjoner kan være til god hjelp både for pasient, pårørende og etterlatte.

Ved systemsvikt kan vi løfte de aktuelle sakene opp på et høyere nivå hvor de blir behandlet på et generelt grunnlag. Pasient- og brukerombudet skal på en god måte forsøke å være konfliktløsende, og hjelpe pasientene til å få et best mulig forhold/ gjenskape tillit til helsetjenesten.

Å møte både pasienter og helsetjenesten med respekt er en viktig del av vår jobb.

I tillegg har ombudet møter med interesseorganisasjoner, brukerorganisasjoner, undervisning, og foredrag ved helseinstitusjonene. Her løftes problemstillinger opp som er av prinsipiell karakter og viktig for mange.

1.2 Driftsforhold

Pasient- og brukerombudskontoret er lokalisert i sentrum av Hammerfest. Vi har kontorlokaler i Boreal transports bygg i Hamnegata 3, sentralt plassert ved hurtigrutekaia, bussterminal og drosjeholdeplass. Kontoret har tre ansatte i 100 % stilling pr. 01.01.19, og er bemannet med pasient- og brukerombud Mette Elisabeth Eriksen, rådgiver Irene Skjeldnes og seniorrådgiver Odd Oskarsen. Kompetansen ved kontoret er både innenfor helse og jus. Vi håper og mener at denne fagkompetansen skal dekke det mandat Ombudet er gitt etter pasient- og brukerrettighetsloven.

Kontoret er åpent for personlig oppmøte fra kl. 08.00 - 15.45 på vintertid, og 08.00-15.00 på sommertid. Klientene kan ringe oss alle hverdager fra kl. 09.00-15.00. Vi kan også nås på mail.

1.3 Budsjett 3 siste år

Budsjett og regnskap for de tre siste årene:

	2016	2017	2018
Budsjett	2.001.604	2.307.319	2.302.636
Regnskap	1.938.351	2.307.365	2.346.349

1.4 Antall henvendelser og forespørsler fra og med 2016 til og med 2018

2016	403
2017	394
2018	358

2.0 Eksempler på temaer og saker ombudet har hatt i 2018

Pasient og brukerombudet i Finnmark mottok som sagt mange henvendelser i løpet av 2018. Problemstillingene varierer både i alvorlighetsgrad og omfang, men felles for alle er at den enkelte som tar kontakt med ombudet ønsker å ta opp sin sak slik at vi stadig kan forbedre helsetjenesten. Vi vil under dette punktet vise eksempler fra sakene vi har arbeidet med i 2018.

1) Pasienten falt og skadet hånden, det oppsto flere brudd, men pasienten ble ikke undersøkt grundig nok. Dette grunnet manglende røntgenundersøkelser. Dermed ble ikke bruddene oppdaget og pasienten fikk en lang behandlingsrunde som kunne vært betydelig kortere og mindre smertefull.

2) Pasient falt og pådro seg et komplisert lårhalsbrudd. Operasjonen var ikke vellykket og pasienten måtte ha flere operasjoner i ettertid. Likevel ble ikke dette vellykket. Pasienten mener seg feilbehandlet. Konsekvensene er store gangproblemer og kroniske smerter. En ny operasjon er foreslått, men pasienten turde ikke gjennomføre dette fordi resultat er vanskelig å forutsi. Saken er oversendt Norsk Pasientskadeerstatning som vurderer om dette er en erstatningssak.

3) Pårørende tok kontakt etter at pasient fikk komplikasjoner etter operasjon. Fikk store plager i etterkant og de valgte å sende saken til Norsk Pasientskadeerstatning for vurdering. Pasient- og brukerombudet har bistått dem i denne sak som fortsatt er til behandling.

4) Pasient tok kontakt angående lang ventetid for utredning av smertetilstand. Pasient- og brukerombudet ringte sykehuset som sa det allerede var satt i gang utredning. Videre utredning måtte påregnes med noen dagers ventetid. Ifølge lege var pasienten informert om dette, men mulig det hadde oppstått misforståelser. Ombudet tok kontakt med pasienten og forklarte situasjonen, og saken ble løst.

5) Pasient med pusteproblemer hadde vært til utredning på lokalsykehuset og skulle henvises videre til annet sykehus for undersøkelser. Skulle få time innen kort tid, men dette skjedde ikke. Pasient- og brukerombudet kontaktet sykehuset som beklaget hendelsen og pasienten ble satt opp til time.

6) Pårørende tok kontakt etter at en svært syk pasient ble liggende flere timer i sykehusmottaket før hun ble overført til avdeling. Situasjonen var alvorlig og pårørende reagerte sterkt på denne behandlingen. Pasient- og brukerombudet deltok på oppklaringsmøte mellom pårørende og sykehus. Sykehuset beklaget hendelsen og ville bruke saken i videre kvalitetssikringsarbeid.

7) Pasient tok kontakt for bistand til retting/sletting av sin diagnose. Pasient- og brukerombudet sendte en skriftlig henvendelse til institusjonen og pasienten fikk medhold i dette. Diagnosen ble slettet.

8) Pasient som sto på faste medisiner ble fratatt disse selv om denne overholdt betingelsene for bruk. Pasient- og brukerombudet sendte en skriftlig henvendelse og pasienten fikk medhold i sin klage.

10) Pårørende tok kontakt grunnet manglende behandling ved kronisk sykdom. De ønsket mer hjelp av spesialisthelsetjenesten. Pasient- og brukerombudet ga råd og veiledning for hvordan de skulle gå frem for å få henvisning til dette.

11) *Pasientreiser: Pasient skulle reise på oppfølgingskurs ved sykehus for seg selv og pårørende. Ble avvist at pårørende skulle få dekket sin reise da de mente det var manglende medisinsk eller behandlingsmessig grunn at pasient måtte ha med pårørende. Pårørende bestilte og betalte derfor reisen selv. Sykehuset påpekte at pårørende hadde krav på å få dekket reiseutgifter. Pasient- og brukerombudet kontaktet pasienteiser som endret vedtaket etter dokumentasjon fra sykehuset. Pårørende fikk i ettertid dekket sine reiseutgifter.*

12) *Pasient tok kontakt grunnet store egenandeler ved behandling og undersøkelser ved reiser til UNN eller andre sykehus. Store kostnader til både transport og hotell hvor man får dekket kun en liten del av kostnadene. Pasient- og brukerombudet tar problemstillingen jevnlig opp med Pasientreiser som begrunner dette med det nasjonale regelverk de må forholde seg til.*

13) *Pasient tok kontakt da han ikke fikk kopi av røntgenbilder, selv om pasienten skulle bruke disse i forbindelse med helsehjelp. Fastlegen hadde også tatt kontakt med sykehuset, uten å lykkes. Pasient- og brukerombudet kontaktet avdelingen og det ble avtalt at bilder og beskrivelser skulle sendes pasienten omgående.*

14) *Pårørende tok kontakt da de hadde bedt om kopi av journal både skriftlig og muntlig fra legekantor, noe de fikk avslag om. Pasient- og brukerombudet henvendte seg skriftlig på vegne av pårørende og de mottok da kopi av journalen.*

15) *Pasient tok kontakt grunnet problemer med å få time hos fastlege. Stadige utsettelse av timer grunnet uviss årsak. Pasient- og brukerombudet ringte legestasjonen og de bekreftet problemstillingen. For få fastleger og vikarleger. Dersom pasienten hadde snarlig behov for legehjelp måtte denne kontakte legevakten for bistand.*

16) *En pasient hadde vært til konsultasjon hos sin fastlege på grunn av magesmerter og det ble tatt prøver. Pasienten fikk beskjed om at dersom pasienten ikke hørte noe, så var alt normalt. Pasienten var til ny konsultasjonstid hos en vikarlege på et senere tidspunkt, og fikk da beskjed om at prøven som tidligere var tatt var positiv. Pasienten ble straks henvist til sykehuset for nærmere undersøkelse, og det ble påvist alvorlig sykdom. Pasienten måtte opereres og behandles videre. Pasient og pårørende klaget inn saken på grunn av manglende informasjon og oppfølging.*

17) *Pårørende tok kontakt med vårt kontor pga helsetilstand til pasient som bodde i omsorgsbolig. Tilstanden til pasienten var svært forverret, og de måtte ha hjelp. De hadde søkt om langtids plass på sykehjem med dette ble avslått. Ombudet bisto pårørende og pasienten fikk ganske raskt plass på sykehjem.*

18) *Pårørende tok kontakt på grunn av den behandling bruker fikk av hjemmetjenesten. De påpekte manglende behandling og oppfølging, personale med store vansker å kommunisere på norsk, samt manglende svar på søknader. Pasient- og brukerombudet bisto pårørende og saken ble oversendt Fylkesmannen i Finnmark for behandling.*

19) *En pasient hadde vært til konsultasjon hos en alternativ behandler på grunn av nakkesmerter. Det ble foretatt manipulasjon av nakken. Pasienten fikk umiddelbart sterke smerter og hodepine.. I løpet av natta blir pasienten svært dårlig og ble hentet av ambulanse. Pasienten trengte avansert behandling grunnet komplikasjoner. Saken ble klaget inn til ombudet som videresendte saken til Fylkesmannen. Fylkesmannen fant at forsvarlighetskravet var brutt, og pasienten fikk medhold i sin klage.*

20) *Pasient hadde vært innlagt på sykehus med beskjed om å ringe legevakt ved forverring av tilstand. Ringte legevakten, men ble avvist. Måtte selv kontakte sykehuset og pasienten ble akutt innlagt. Ombudet finner det svært uheldig at legevakten ikke tar pasienter på alvor da det kan få alvorlige konsekvenser.*

Pasient- og brukerombudet sendte en klage på vegne av pasienten og fikk beklagelse fra legevakten.

21) Pasient med kronisk sykdom kontaktet legevakt i forbindelse med lungebetennelse, ble undersøkt og satt på medisiner. Pasienten insisterte på å bli innlagt, men ble ikke hørt og sendt hjem. Tilstanden forverret seg til tross for medisiner, og pasienten måtte selv ta grep

for å bli innlagt på sykehus og ble liggende i flere dager for behandling.

22) Pasient som nylig hadde gått gjennom en stor operasjon og behandling ringte legevakt for time på dagtid. Ble avvist og fikk ikke time. De kontaktet vårt kontor og fikk råd om å ringe tilbake til legevakten og vise til lovverk i forhold til akutt hjelp. Dette ble gjort og pasienten fikk time.

3.0 Psykisk helsevern

Pasient- og brukerombudene i landet har hvert år fokus på utvalgte temaer. For 2018 og 2019 er det psykisk helsevern. Ombudet opplever en del tilbakemeldinger fra pasienter som sliter psykisk. Innleggelses, samarbeid med helsetjeneste, tvangsinnleggelses, medikamenter mm. er temaer vi hos ombudet jevnlig får presentert. Tilbakemeldingene omhandler ofte at pasienten ikke føler seg hørt eller nok forstått. Ombudene i hele landet har i løpet av 2018 hatt en rekke undervisningsbolker om ulike temaer som omhandler psykisk helsevern, fra lovverk til temaer innenfor diagnoser og behandling. Ombudene fortsetter med dette fokusområdet i 2019 hvor hovedfokus er psykisk helsevern i kommunene.

4.0 Samiske pasienter

Helsedirektoratet har i samarbeid med Sametinget og pasient- og brukerombudet besluttet å styrke ombudordningen for de samiske pasientene. I Finnmark har arbeidet med å finne en god løsning pågått i 2018 og i 2019. Det er besluttet at ombudet skal igangsette en pilot som skal pågå over en 2 års periode, hvor en rådgiver med kompetanse innen samisk språk og kultur skal ha et særlig ansvar for samiske pasienters behov, interesser og rettigheter i landet. Pasient- og brukerombudet i Finnmark har gjennom en årrekke arbeidet med samiske problemstillinger i helsetjenesten. Noen av utfordringene har vært manglende språk og kulturforståelse både i spesialisthelsetjenesten og i kommunehelstjenesten. Pasient- og brukerombudene i landet vil med dette tiltaket få en egen rådgiver med samisk språk og kulturkompetanse. Det vil styrke kompetansen i hele ombudsordningen, samt en imøtekommelse av deres rett til likeverdige tjenester også i vår ordning.

Det å få ansatt nok samisktalende helsearbeidere i helsetjenesten er en stor utfordring. Det er derfor viktig med rekrutering av personell med samisk bakgrunn, samt at samiske tolker blir brukt flittig i pasientkontakten. En del tiltak er gjort for å bøte på denne problemstillingen. Finnmarkssykehuset har igangsett en samisk tolketjeneste på flere plasser i spesialisthelsetjenesten i Finnmark. Dette innebærer at Hammerfest sykehus har samisk tolk fysisk tilstede alle ukedager fra kl. 08.00 - 15.00. Tolken betjener alle avdelinger/klinikker ved Finnmarkssykehuset (frammøtetolking ved klinikk Hammerfest, og telefon/Skype for andre avdelinger).

Finnmarkssykehuset har 6 fjerntolker som jobber i turnus og som dekker tidsrommet 15.00 - 22.00 alle ukedager, og 08.00 - 22.00 i helger. Tolkene betjener alle avdelinger ved Finnmarkssykehuset via tlf/Skype.

Alle avdelinger/klinikker ved Finnmarkssykehuset er tilknyttet samisk tolketjeneste.

På forespørsel fra ombudet om bruk av tolketjenesten i 2018, får vi tilbakemelding at bruken er gått noe ned.

Ombudet håper at Finnmarkssykehuset er flinke å tilby den samiske befolkningen tolk slik at de kan uttrykke seg på eget morsmål og at kommunikasjonen sikres mellom helsearbeidere, pårørende og pasient. Dette handler i stor grad om pasientsikkerhet hvor god dialog er en forutsetning for trygg og sikker behandling.

5.0 Pasientreiser

Ombudet blir jevnt og trutt kontaktet av pasienter og pårørende angående regelverket og praksis ved pasientreiserkontoret i Finnmark. Dette er en tematikk vi også blir presentert for når vi møter ulike pasientorganisasjoner. Lang og krungetet reisevei som i tillegg blir enda mer vanskelig når rimeligste reisevei skal benyttes, er en hemske for pasientene i Finnmark. Det å måtte stå opp midt på natten og ta i vei er slitsomt nok for friske personer. Når dette stadig må gjøres og folk er syke, sier det seg selv at det blir vanskelig. Det å få en tilpasset reise på medisinsk grunnlag er heller ikke lett å få selv om du er syk i en eller annen forstand. Det skal være et reelt behov for dette før legen ordinerer en slik reise.

Ombudet har faste møter med pasientreiser Finnmark og samarbeider med de i enkelt saker. De har sitt regelverk å følge som er vedtatt av myndighetene. Skal vi få et mer tilpasset og fleksibelt regelverk for oss i Finnmark må dette tas opp på nytt med myndighetene. Ombudet har fremmet denne saken i media flere

ganger og håper at regelverket kan mykes opp når det neste gang skal opp til vurdering. Geografi, værforhold og offentlig kommunikasjon i Finnmark er annerledes enn i resten av landet. Finnmark er landets største fylke i areal, og er i tillegg svært værutsatt gjennom en lang vinter. Alle landets innebyggere har krav på likverdige tjenester og da må også Finnmarkingene få reell tilgang på disse gjennom levelig reisevei til utredning og behandling.

5.1 Fordeling av saker, hovedkategori

Spesialisthelsetjenesten	181 saker
Kommunale helse- og sosialtjeneste	134 saker
Forespørsler	43 saker

6.0 Spesialisthelsetjenesten

Helseforetak og andre spesialsykehus

Staten har det overordnede ansvaret for at befolkningen gis nødvendige spesialisthelsetjenester. De regionale helseforetakene er utøverleddet ("har et sørge for"- ansvar).

Henvendelser fra spesialisthelsetjenesten

I hovedsak mottar vi saker fra følgende helseforetak:

Finnmarkssykehuset med klinikk Hammerfest, Kirkenes Kirkens, Klinikk for psykisk helsevern, klinikk for prehospitale tjenester, Pasientreiser, Universitetssykehuset Nord-Norge HF, avdeling Tromsø (UNN; Tromsø).

Under Finnmarkssykehuset inngår også klinikk for psykisk helsevern og rus. Klinikken består av tre distriktpsikiatriske sentra (DPS) med underliggende avdelinger og et senter for behandling av avhengighet og rus, Finnmarksklinikken. De tre sentrene har ansvar for hvert sitt geografiske område. Sammen dekker de alle fylkets kommuner. Behandlingen gis både poliklinisk og i døgninstitusjoner. Vi har i tillegg et godt samarbeid med SANKS, Samisk nasjonalt kompetansesenter-psykisk helsevern og rus som har hovedkontor i Karasjok. Kompetansetjenesten er en integrert del av spesialisthelsetjenesten i Finnmarkssykehuset HF.

Mange innbyggere i Finnmark behandles ved Universitetssykehuset Nord-Norge for både psykiske og somatiske lidelser. Allmennpsykiatrisk klinikk ved UNN har sentralsykehusfunksjon innenfor voksenpsykiatrien for Finnmark.

Noen henvendelser kommer også fra private sykehus med og uten avtale med Helse nord.

6.1 Henvendelser fordelt på de ulike sykehus gjennom de tre siste år (2016,2017,2018)

	2016	2017	2018
Helse Finnmark, klinikk Hammerfest	71	72	75
Helse Finnmark, klinikk Kirkenes	28	27	27
Universitetssykehuset Nord-Norge	53	47	29
Andre sykehus	14	5	16

6.2 Hovedspesialitet kategori spesialisthelsetjenesten (over 5)

Kirurgi	65
Psykisk helsevern	14
Indremedisin	28
Nevrologi	10
Generelle tjenester	25
Klinisk/medisinsk service	6

6.2.1 Underkategorier spesialisthelsetjeneste (over 5):

Ortopedisk kirurgi	20
Generell kirurgi	20
Gastroenterologisk kirurgi	8
Syketransport	22
Psykisk helsevern voksne	14
Nevrokirurgi	10
Infeksjonsmedisin	7
Radiologi og billeddiagnostikk	6

Kategori kirurgi:

I 2018 hadde kirurgi 65 henvendelser. Kategorien omhandler bl.a ortopedisk kirurgi, generell kirurgi, gastroenterologisk kirurgi, nevrokirurgi, plastikkirurgi, karkirurgi, thoraxkirurgi, kjeve- og ansiktsskirurgi og barnekirurgi.

Kategori Indremedisin:

I 2018 hadde indremedisin 28 henvendelser. Kategorien omhandler blodsykdommer, dialyse, endokrinologi, fordøyelsessykdommer, geriatri, hjertesykdommer, infeksjonsmedisin og lungesykdommer.

Kategori psykisk helsevern:

I 2018 hadde psykisk helsevern 14 henvendelser. Kategorien omfatter psykisk helsevern for barn og voksne.

Kategori Nevrologi:

I 2018 hadde nevrologi 10 henvendelser. Kategorien omfatter nevrologiske lidelser/smerter og kirurgiske inngrep.

Kategori Generelle tjenester/transport:

I 2018 hadde generelle tjenester/transport 22 henvendelser. Kategorien omfatter syketransport (Pasientreiser), AMK/ambulanse og AMK-sentral.

Kategori Klinisk/medisinsk service:

I 2018 hadde klinisk/medisinsk service 6 henvendelser. Kategorien omfatter laboratoriefag og radiologi/bildedagnostikk.

7.0 Kommunale helse- og omsorgstjenester

Kommunale helse- og sosialtjenester kom inn i pasient- og brukerombudsordningen ved lovendring 1.9.2009. Disse omfatter tjenester og tiltak etter Helse- og omsorgstjenesteloven av 24.6.2011 nr. 30.

Kommunene skal sørge for nødvendig helsetjeneste for alle som bor eller oppholder seg i kommunen. Ordningen har eksistert i vel 9 år og henvendelsene fra kommunene varierer noe. Det har vært nedgang i antall henvendelser det siste året. I 2018 har det vært 134 henvendelser mot 155 henvendelser i 2017.

7.1 Hovedspesialitet kommunal helse- og omsorgstjeneste (over 5)

Utredning, diagnostisering og behandling	67
Andre helse- og omsorgstjenester	45
Hjelp ved ulykker og andre akutte situasjoner	17

7.1.2 Underkategorier kommunal helse- og omsorgstjeneste

Fastlege	67
Helsetjenester i hjemmet	9
Legevakt	13
Sykehjem	14

Kategori Utredning, diagnostisering og behandling:

I 2018 hadde denne kategorien 67 henvendelse (i hovedsak klager på fastlege.) Kategorien omfatter fastlege, legevakt, fengselshelsetjeneste og syke transport. Klagen omhandler behandlingstiltak, bortfall/reduksjon av tjeneste, diagnostisering, egenandeler, henvisning, medisiner, omsorgsfull hjelp, oppførsel, rutiner og manglende verdighet i tjenesten.

Kategori andre helse- og omsorgstjenester:

I 2018 hadde denne kategorien 45 henvendelser. Kategorien omfatter avlastning, barnebolig, bolig til vanskeligstilte, brukerstyrt personlig assistanse, dagtilbud, heldøgns omsorgsinstitusjon rusmiddelavhengige, helsetjenester i hjemmet, omsorgsbolig, omsorgslønn, praktisk bistand og opplæring og råd/veiledning, støttekontakt, sykehjem og tidsbegrenset opphold i institusjon.

Kategori hjelp ved ulykker og andre akutte situasjoner

I 2018 hadde denne kategorien 13 henvendelser. Kategorien omfatter legevakt og øyeblikkelig hjelp-døgnopphold.

8.0 Forespørsler og henvendelser utenfor mandat

I 2018 mottok vi 43 forespørsler. Dette er henvendelser som ikke blir registrert som sak, men hvor pasienter/pårørende kun får råd/veiledning om det de etterspør. Noen forespørsler er utenfor vårt mandat som bl.a NAV, tannhelsetjeneste og hjelpemidler gjennom Hjelpemiddelsentral. Noen eksempler på forespørsler kan være at de ber om telefonnummer til sykehus/pasientreiser etc., spørsmål om klageordninger, dekning av advokat, fri rettshjelp, dekning av reiseutgifter, fritt sykehusvalg, pasientrettigheter, bytte av fastlege og andre rettighetsspørsmål. De som ringer oss kan fritt velge om de vil være anonyme da alle kan ta kontakt med oss.

9.0 Pasientskade/komplikasjoner/Norsk pasientskadeerstatning/Fylkesmannen

I møte med helsetjenesten forventer pasientene at de møter høyt kvalifiserte og flinke fagfolk som gir gode råd og kyndig god behandling. Tanken på at noe kan gå galt eller at akkurat de kan være den ene som får alvorlige komplikasjoner kan være fraværende, selv om informasjon om dette er gitt på forhånd. De fleste behandlinger og inngrep skjer uten de store komplikasjonene. Likevel går ikke alle inngrep som planlagt og noen pasienter opplever at de får store komplikasjoner. Dette fører igjen til et langt og krevende sykdomsforløp. Noen ganger mener pasientene at behandlingen ikke har vært god nok eller at den har vært direkte feil, samt at de ikke har vært godt nok informert på forhånd om komplikasjonsfarene. En del av disse pasientene kommer til oss, og vi bistår de klagesaker til Norsk pasientskadeerstatning (NPE). Å få sin sak behandlet hos NPE er gratis, og pasientene får en objektiv sakkyndig bedømming av behandlingen som er gitt. Mange er fornøyde med akkurat dette selv om de ikke alltid får utbetalt erstatning.

Pasientene bestemmer selv om de vil sende sin sak til NPE. Vi er behjelpelig ved utforming av skadebeskrivelser, innspill til sakkyndige erklæringer og til uttalelse fra behandlingssted. I noen tilfeller bistår vi også ved klage på avslag fra NPE. I 2018 bisto vi 15 pasienter i forhold til å sende sin sak inn til NPE. I tillegg anbefaler vi mange gjennom råd og veiledning å sende sin sak inn selv. Dette er relativt enkelt gjennom et elektronisk skjema som man finner på NPEs nettsider. Vi veileder alle de som ønsker hjelp til å fylle ut dette skjemaet. I de tilfeller hvor det har oppstått hendelser hvor alvorlighetsgraden tilsier at Fylkesmannen bør vurdere sakene, oversender vi disse videre til dem. Vi

oversender i tillegg de saker hvor påklaget instans ikke svarer ombudet på de brev vi har sendt. Ifølge lovverket er de pliktig å svare ombudet i klagesaker. I 2018 var vi i kontakt med Fylkesmannen vedrørende 18 saker som omhandlet svikt i helsetjeneste og manglende svar fra påklagede instanser.

10.0 Råd til helsetjenesten

- Spesialisthelsetjenesten må jobbe videre med å få til kontaktleger for de pasienter som har behov for dette
- Koordinator rollen bør synliggjøres for pasienter som har behov for dette, særlig gjelder dette i kommunene
- Pasientreisens regelverk bør mykes opp slik at det er fleksibelt nok for Finnmarkspasientene
- Planlegging av behandling og god dialog med pasienter og pårørende må fortsatt være høyt prioritert i hele helsetjenesten
- Pasient- og brukerombudet i Finnmark ønsker svar innen frist fra kommunene, slik at pasientene får den hjelp de har krav på
- Legevaktene må sikre at de som kontakter dem får nødvendig helsehjelp og ikke avvises

Vedlegg

Pasient- og brukerrettighets lovens kapittel 8

Kapittel 8. Pasient- og brukerombud

§ 8-1. Formål

Pasient- og brukerombudet skal arbeide for å ivareta pasientens og brukerens behov, interesser og rettssikkerhet overfor den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, og for å bedre kvaliteten i disse tjenestene.

§ 8-2. Arbeidsområde og ansvar for ordningen

Staten skal sørge for at det er et pasient- og brukerombud i hvert fylke. Pasient- og brukerombudets arbeidsområde omfatter statlige spesialisthelsetjenester og kommunale helse- og omsorgstjenester.

Ombudet skal utføre sin virksomhet selvstendig og uavhengig.

§ 8-3. Rett til å henvende seg til pasient- og brukerombudet

Pasient- og brukerombudet kan ta saker som gjelder forhold i den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, opp til behandling enten på grunnlag av en muntlig eller skriftlig henvendelse eller av eget tiltak.

Enhver kan henvende seg til pasient- og brukerombudet og be om at en sak tas opp til behandling. Den som henvender seg til pasient- og brukerombudet, har rett til å være anonym.

§ 8-4. Behandling av henvendelser

Pasient- og brukerombudet avgjør selv om en henvendelse gir tilstrekkelig grunn til å ta en sak opp til behandling. Dersom pasient- og brukerombudet ikke tar saken opp til behandling, skal den som har henvendt seg gis underretning og en kort begrunnelse for dette.

§ 8-5. Pasient- og brukerombudets rett til å få opplysninger

Offentlige myndigheter og andre organer som utfører tjenester for forvaltningen, skal gi ombudet de opplysninger som trengs for å utføre ombudets oppgaver. Reglene i tvisteloven kapittel 22 får tilsvarende anvendelse for ombudets rett til å kreve opplysninger.

§ 8-6. Pasient- og brukerombudets adgang til helse- og omsorgstjenestens lokaler

Pasient- og brukerombudet skal ha fri adgang til alle lokaler hvor det ytes statlige spesialisthelsetjenester og kommunale helse- og omsorgstjenester.

§ 8-7. Pasient- og brukerombudets oppgaver

Pasient- og brukerombudet skal i rimelig utstrekning gi den som ber om det informasjon, råd og veiledning om forhold som hører under ombudets arbeidsområde.

Pasient- og brukerombudet skal gi den som har henvendt seg til ombudet, underretning om resultatet av sin behandling av en sak og en kort begrunnelse for resultatet.

Pasient- og brukerombudet har rett til å uttale sin mening om forhold som hører under ombudets arbeidsområde, og til å foreslå konkrete tiltak til forbedringer. Pasient- og brukerombudet bestemmer selv hvem uttalelsene skal rettes til. Uttalelsene er ikke bindende.

Pasient- og brukerombudet skal underrette tilsynsmyndighetene om tilstander som det er påkrevet at disse følger opp.

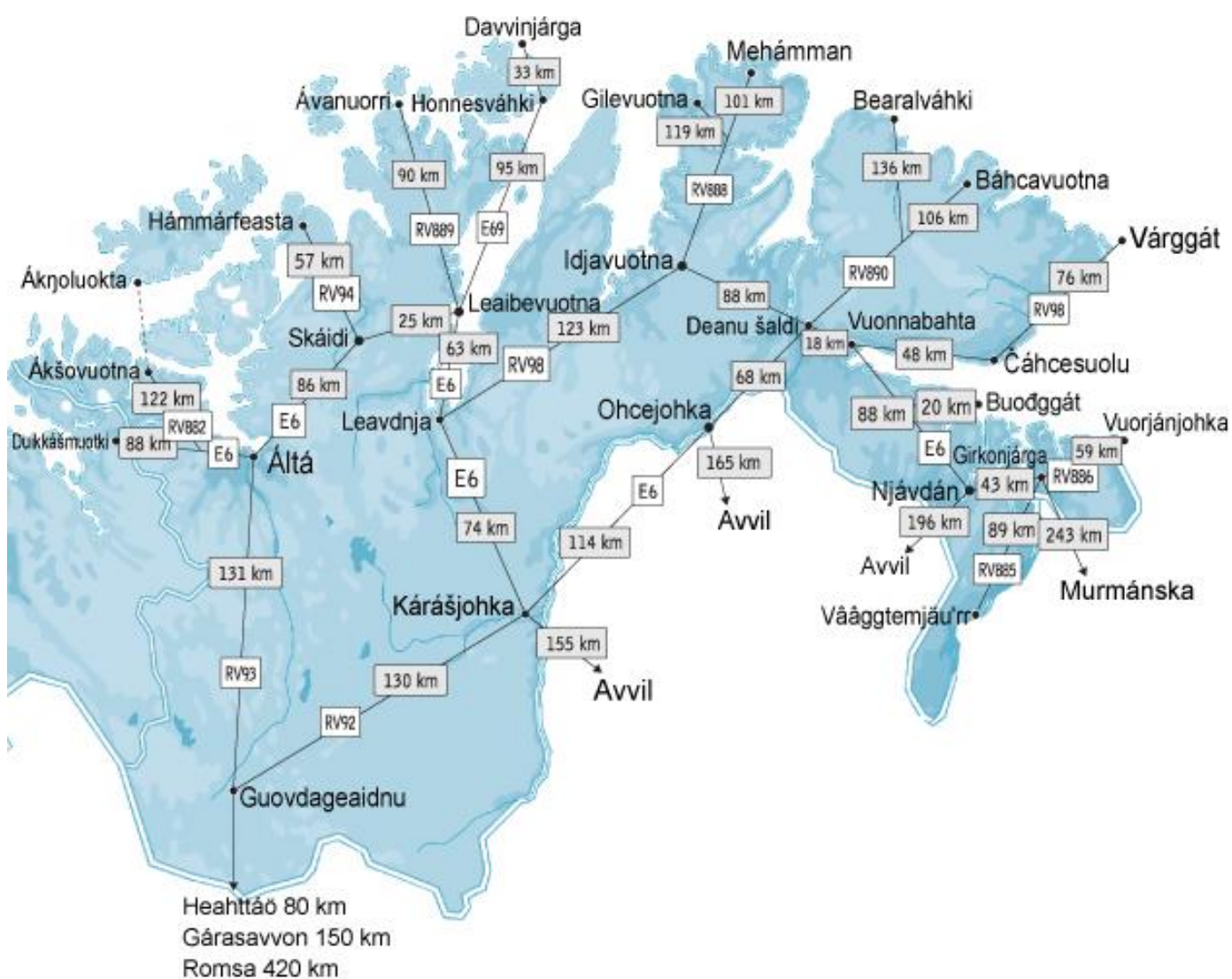
Pasient- og brukerombudet skal sørge for å gjøre ordningen kjent.

§ 8-8. Forskrifter

Departementet kan gi forskrifter til gjennomføring og utfylling av bestemmelsene om pasient- og brukerombud.

Finnmárku 2018 Jahkedieđáhhus

Veršuvdna dárogillii ja sámegillii

Ovdasátni: Jahkedieđáhus 2018

Jahki 2018 lea nohkan, ja mii Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis Finnmárkkus leat dán jagi bargan olles iežamet mandáhtain. Go deaivvadat pasieanttaiguin ja oapmahaččaignin oažžut mii ruovttoluottacealkámušaid sihke dan birra mii doaibmá bures ja mii doaibmá heittogit dearvvašvuodabálvalusas. Dá lea divrras máhttu man mii sávvat sáhtta leat mielde dagaheamen buoret kvalitehta pasieantagiedahallamis. Finnmárkku pasieanttain leat ain hástalusat čadnon sin dearvvašvuodaváttuid čielggadeapmái ja dikšui. Guhkes gaskkat ja rievddalmas dálkkit go galgá johtit dikšui, váilevaš kontinuehta fástadoavtterortnegis ja ollu sadjásaš doaktárat, ja stuorra mátkegolut divššu oktavuodas lea oassi oppalaš govas. Dattege leat pasieanttat ja oapmahaččat dávjá duhtavaččat dearvvašvuodabálvalusain go deaivvadit bargiiguin geat dovdet guovllu, mátkeruvtto ja gosa pasieanta gullá dearvvašvuodavuogádagas. Dat mearkkaša ahte dearvvašvuodabargit geain leat rivttes máhttu geografii ja birra, buorre gelbbolašvuhta, čuovvulahttet pasieantta, ja ahte lea kontinuehta sin divššus. Koordináhtordoaima lea dehálaš sidjiide geain lea guhkilmas ja duodalaš buozalmasvuhta. Leat mánggas geat eai leat vel ožžon dan, dahje eai dieđe ahte dát lea vejolašvuhta mii sáhtta geahppudit dili. Seamma guoská oktavuodadoaktárii buohcciviesus mii sáhtášii muhttin pasieanttaid árgabeaivvi álkidahttit.

Áittardeaddji lea ráhkadan kategoriserejuvnon statistihka mii čájeha makkár áššiid oktavuodas minguin lea váldon oktavuhta. Dehálepmosat leat buot muitalusat mat pasieanttain ja oapmahaččain leat. Dán oktavuodas sáhttit mii Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis Finnmárkkus viidasat cealkit dehálaš dieđuid sihke gielddadearvvašvuodabálvalussii ja spesialistabálvalussii.

Dán jagáš jahkedieđáhusas deattuhat muhttin ovdamearkkaid das makkár áššiiguin pasieanttat leat váldán oktavuoda minguin.

Návddaš lohka.

Dearvvuodaiguin

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis Finnmárkkus

Netti Elisabeth Eriksen

Sisdoallu:	22/23
Ovdasátni	21
1.0 Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji doaimmat ja funkšuvdna	24
1.2 Doaimmadilit	26
1.3 Bušeahтта	26
1.4 Oktavuodaváldimiid ja gažaldagaid lohku 2016:s 2018 lohppii	26
2.0 Ovdamearkkat das makkár fáttát ja áššit áittardeadd jis leamaš 2018:s	27
3.0 Psykalaš dearvvašvuodasuddjen	29
4.0 Sámi pasieanttat	29
5.0 Pasieantamátkkit	30
5.1 Áššiid juohkkin, váldokategoriija	31
6.0 Spesialistadearvvašvuodabálvalus	31
6.1 Oktavuodaváldimat juhkkovuvvon iešguđetge buohcciviesuide manimus golbma jagi (2016, 2017, 2018)	32
6.2 Váldoerenoamášsuorgi kategoriija spesialistadearvvašvuodabálvalus	32
6.2.1 Vuollekategoriijat spesialistadearvvašvuodabálvalusas	32
7.0 Gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat	33
7.1 Váldoerenoamášsuorgi gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus	34
7.1.2 Vuollekategoriijat gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusas	34
8.0 Gažaldagat	35
9.0 Pasieantavahát/váttisvuodát/Norgga Pasieantavahátbuhtadus	35

**10.0 Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji ávžžuhusat
dearvvašvuodábálvalussii 36**

Mildosat: Pasieanta- ja geavaheddjiidláhka kapihtal 8.

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji 37

1.0 Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji doaimmat ja funkšuvdna

Finnmárkku Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji galgá gokčat fylkka mii lea 48 637 km² stuoru, ja gos olbmot orrut bieđgguid stuorát ja unnit báikkiin. Fylkkas leat 19 gieldda, 6 dain gielddain leat gávpogat. Stuorámus gávpot lea Áltá, dasto Hámmárfeasta, Girkonjárga, Čáhcesuolu, Várggát ja Honnesváhki. Oktiibuot orrot sullii 76 000 olbmo fylkkas. Áittardeaddji Finnmárkkus galgá áimmahuššat dáru, sámi, kvena ja amasgielat álbmoga.

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji doaibma lea vuodđuduvvon láhkii pasieantavuogiatvuodaid birra suoidnemánu 2. b. 1999 rájes, kapihtal 8. Áittardeaddji bargu lea áimmahuššat pasieanttaid ja geavaheddjiid dárbbuid, beroštumiid ja riektesihkkarvuoda stáhtalaš spesialistadearvvašvuodabálvalusa ja gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa ektui, ja buoridan dihte dáid bálvalusaid kvalitehta. Birasguvllot dearvvašvuodasuddjen ja ekonomalaš sosiálaveahkki ii gula doibmii.

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji lea hálddahaslaččat čadnon Dearvvašvuodadirektoráhtii, mas lea áittardeaddjiortnega formála bargoaddiovdasvástádus. Áittardeaddji doaimmaha doaimmastis iešheanaláččat ja sorjjasmeahttumit. Fálaldat lea nuvtá ja klieanttain lea vejolašvuoha leat anonyma. Lea vuosttašceahkkefálaldat ja klieanttat sáhttet váldit oktavuoda sihke dan bokte ahte fitnet kantuvrras, riŋgejit dahje sáddejit e-poastta.

Dán jagi lea áittardeaddji giedahallan 315 áššečuolmma ja 43 gažaldaga. Lea njiedjan 2017 rájes. Áittardeaddji lea 2018:s bargan olles iežas mandáhtain. Dat mearkkaša sihke individuála áššemeannudeapmi mas ovttaskas pasieanta, geavaheaddji dahje oapmahaš oažžu veahki min kantuvrras. Dát dagaha ahte dearvvašvuodabálvalus oažžu ruovttoluottadieđuid osiid birra bálvalusas mat eai doaimma doarvá bures. Juohke áidna ášši mii čalmmustahttojuvvo lea mielde buoridit dearvvašvuodabálvalusa kvalitehta. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjis leat maiddá leamaš čoahkkimat sihke spesialistadearvvašvuodabálvalusain ja gielddalaš dearvvašvuodabálvalusain lokten dihte áššečuolmmaid maid pasieanttat vásihit. Riikka pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjiin lea maiddá ovttasbargu guhtet guimmiineaset ja eiseválddiin bajit dásis riikkas. Mii dieđihat daid ruovttoluottadieđuid ja

áššečuolmmaid birra maid mii oažžut álbmogis. Dát leat čoahkkimat mat galget sihkkarastit ahte pasieantta jietna ovddiduvvo ja gullo.

Mii sávvat ahte jahkedieđáhus sáhtta leat dehálaš oassin dasa ahte sihke Finnmárkku gielddalaš ja spesialistadearvvašvuodabálvalusa kvalitehta álelassii buoriduvvo.

Jahkedieđáhus addo buot instánssaide dearvvašvuodabálvalusas, ja Dearvvašvuodadirektoráhtii mas lea áittardeaddjiortnega hálldahuslaš ovddasvástáduš.

Áittardeaddji váldá vuostá buot áššiid gieđahallamii mat leat siskkobeaide min mandáhta. Ovttaskasáššit gieđahallojit individuálalaččat ja leat jávohisvuoda geatnegahtton. Mis lea áššemeannudanvuogádat masa registreret buot áššiid, skánnet buot dokumeanttaid ja dokumenteret iežamet barggu. Dán vuogádagas ráhkaduvvo statistihkka fylkkaid mielde ja našunalalaččat.

Mii geahččalat leat nu unnán byrokráhtalaččat go vejolaš ja ahte mis lea jođánis áššemeannudeapmi. Muhttomin čoavdit ášši telefvdnaságastallama bokte.

Áittardeaddjis fertejit formála áššit leat ortnegis dan bokte ahte pasieanta dahje oapmahaš addá midjiide válddi bargat áššiin. Dát dahkko vai bálvalusbáiki dahje - doaimmaheaddji sáhtta midjiide addit daid dieđuid maid dárbbášat čalmmustit ášši ja gieđahallat dan viidásat.

Áššiide mat leat eanet duodalaččat bidjat eanet áiggi ja geavahat iešguđetge lahkonaanvugiid. Dát dahkko álo ovttas pasieanttain dahje oapmahaččain. Jus lea jearaldat váilevašvuodas dahje juoga mii lea fuolakeahtta dearvvašvuodaveahkis, de sáddejuvvo váidda viidásat Finnmárkku Fylkkamánii gieđahallot ja čielggaduvvot. Fylkkamánis lea bearráigeahččánváldi buot dearvvašvuodaveahki ektui Finnmárkkus ja áittardeaddji lea geatnegahtton dieđihit oktavuodaváldimiid birra go jerrojuvvo lea go dikšu leamaš dohkálaš.

Pasieantavahágiid oktavuodas sáddejuvvo ášši Norgga Pasieantavahátbuhtadussii árvoštallojuvvot, mii sáhttit veahkehit dahje leat kopiijavuostáiváldin.

Mii lágidat maiddá čoahkkimiid gaskal pasieantta/oapmahačča ja dearvvašvuodabálvalusa go leat leamaš dáhpáhusat dahje riiddut maid buoremusat sáhtta čoavdit dáinna lágiin. Deaivvadit ja beassat háleštit unohis dilálašvuodaid birra sáhtta leat ávkin sihke pasientii, oapmahaččaide ja oarbásiidda.

Go vuogádat ii doaimma nu mo galgá de sáhttit mii loktet guoskevaš áššiid alit dásái gos dat gieđahallojuvvojit oppalaš dásis. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji galgá buori vuogi mielde geahččalit čoavdit riidduid, ja veahkehit pasieanttaid nu bures go vejolaš oažžut buori gaskavuoda dearvvašvuodabálvalusain ja oažžut fas luohhtevašvuoda dearvvašvuodabálvalussii.

Deaivvadit pasieanttaiguin ja dearvvašvuodaáhusain gudnevuollegašvuodain lea dehálaš oassi min barggus.

Dasa lassin leat áittardeaddjis čeahkkimat beroštusorganisašuvnnaiguin ja geavaheddjiidorganisašuvnnaiguin, ja oahpahus ja logaldallamat dearvvašvuodaáhusain. Dáid oktavuodain loktejuvvojit áššečuolmmat mat leat prinsihpalaččat ja dehálaččat mángasiidda.

1.2 Doaibmadilit

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji kantuvra lea Hámmárfeasta gávpotguovddážiis. Mis leat kantuvrrat Boreal transport visttis Hamnegata 3:s, guovddáš báikkis leaktofanaskáija, busseterminála ja drošševuordinsaji lahka. Kantuvrras leat golbma bargi 100 % virggis 01.01.19, ja bargit leat pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji Mette Elisabeth Eriksen, ráđđeaddi Irene Skjeldnes ja seniorráđđeaddi Odd Oskarsen. Kantuvrras lea gelbbolašvuhta sihke dearvvašvuodas ja juridihkas. Mii sávvat ja oaivvildat ahte dát fágagelbbolašvuhta galgá gokčat dan mandáhta mii lea addon Áittardeaddjai pasieanta- ja geavaheddjiidlága bokte.

Kantuvra lea rabas gussiide dii. 08.00-15.45 dálvet, ja 08.00-15.00 geasset. Klieanttat sáhttet ringet midjiide árgabeivviid dii. 09.00-15.00. Min sáhtta maid olahit e-poastta bokte.

1.3 Bušeahtta mañimuš 3 jagi

Golmma mañimuš jagi bušeahtta ja rehketdoallu:

	2016	2017	2018
Bušeahtta	2.001.604	2.307.319	2.302.636
Rehketdoallu	1.938.351	2.307.365	2.346.349

1.4 Oktavuodaávdimiid ja gažaldagaid lohku 2016:s 2018 lohppii

2016	403
2017	394
2018	358

2.0 Ovdamearkkat das makkár fáttát ja áššit áittardeaddjis leamaš 2018:s

2018:s válde olusat oktavuoda Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjiin. Lea erohus man duođalaččat ja viidát áššečuolmmat leat, muhto oktasaš buot áššiin lea ahte lea ovttaskas olmmoš gii váldá oktavuoda áittardeaddjiin ja háliida loktet iežas ášši vai mii álelassii sáhttit buoridit dearvvašvuodabálvalusa. Dán kapihttalas čájehat ovdamearkkaid áššiin maiguin mii leat bargan 2018:s.

1) Pasieanta gahčai ja bávččagahtii gieda, dat doddjui mángga sajis, muhto pasieanta ii iskojuvvon doarvá dárkilit. Váilevaš röntgeniskadeami geažil. Nappo ii fuomášuvvon ahte dávttit ledje doddjon ja pasientii šattai guhkes dikšunáigi mii lei sáhttit leat oaneheabbo ja unnánat bákčasiiguin.

2) Pasieanta gahčai ja dojjii čoarbbeallađđasa, man lei moalkái dikšut. Čuohpadeapmi ii lihkestuvvan bures ja pasieanta fertii čuohpaduvvot mángii dan maŋgá. Goitge ii lihkestuvvan. Pasieanta oaivvilda son lea ožžon boasttu divššu. Váikkuhussan das lea ahte leat stuorra váttisvuodát vázzit ja garra bákčasat. Ođđa čuohpadeapmi lea evttohuvvon, muhto pasieanta ii duostan dán čadahit go lea váttis einnostit bohtosa das. Ášši lea sáddejuvvon Norgga Pasieantavahátbuhtadussii mii árvoštallá lea go sáhka buhtadusáššis.

3) Oapmahaš válddii oktavuoda maŋgá go pasieanta oaččui váttisvuodaid go lei čuohpaduvvon. Čuohpadeami maŋgá oaččui stuorra váttisvuodaid ja sii válljejedje sáddet ášši Norgga Pasieantavahátbuhtadussii árvoštallamii. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji lea veahkehan sin dáinna áššiin mii ii leat gárvásit meannuduvvon.

4) Pasieanta válddii oktavuoda go lei guhkes vuordináiggi čielggadit bákčasiid. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji ringii buohccivissui gos mitaluvvui ahte čielggadeapmi lei jođus. Lei vuordimis ahte fertii viidásat čielggaduvvot, ja ahte lei moadde beaivvi vuordináigi. Doaktára dieđu mielde lei pasieanta ožžon dieđu dán birra, muhto lei vejolaš ahte lei dáhpáhuvvan boasttuáddejupmi. Áittardeaddji válddii

oktavuoda pasieanttain ja čilgii dilálašvuoda, ja ášši čovdojuvvui.

5) Pasieanta geas ledje váttisvuodát vuoignamiin lei leamaš báikkálaš buohcciviesus čielggaduvvot ja galggai čujuhuvvot viidásat eará buohccivissui iskkademiide. Galggai oažžut diimmu jođánit, muhto dat ii dáhpáhuvvan. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji válddii oktavuoda buohcciviesuin mii šállošii dáhpáhusa ja pasieanta oaččui diimmu.

6) Oapmahaš válddii oktavuoda maŋgá go hui duođalaš buohcci pasieanta šattai veallát mángga diimmu buohcciviesu vuostáiváldimis ovdal go sirdojuvvui ossodahkii. Lei duođalaš dilálašvuohhta ja oapmahaččat reagerejedje garrasit dán meannudeapmái. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji searvvai čielggadančoahkkimii gaskal oapmahačča ja buohcciviesu. Buohcciviesu šállošii dáhpáhusa ja háliidii geavahit ášši viidásat kvalitehttasihkkarastindoaimmain.

7) Pasieanta válddii oktavuoda oažžun dihte veahki divvut/sihkkut iežas diagnosa. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji válddii oktavuoda ásusain čálalaččat ja pasieantta gáibáduš váldui vuhtii. Diagnosa sihkkokuvvui.

8) Pasieanta geas ledje fásta dálkasat vásihii ahte sus váldo dálkasat eret, vaikke eavttut geavaheapmái čuvvojuvvo. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji válddii čálalaččat oktavuoda ja pasieantta váidda váldui vuhtii.

10) Oapmahaččat válde oktavuoda váilevaš divššu geažil kronalaš buozalmasvuoda oktavuodas. Sii dáhtto eanet veahki spesialistadoavtterbálvalusas. Pasieanta- ja

geavaheddjiidáittardeaddji rávvii ja bagadalai mo galge bargat vai ožžo čujuhusa dasa.

11) Pasieantamátkkii: Pasieanta galggai mátkkoštit buohccivissui, čuovvolankursii alcces ja oapmahažžii. Oapmahaš ii ožžon gokčojuvvot iežas mátki, go oavvilduvvui ahte lei váilevaš medisiinnalaš dahje divššolaš sivva dasa ahte pasieanttas lei oapmahaš mielde. Oapmahaš dingui ja mávssii danne mátki ieš. Buohcciviesu deattuhii ahte oapmahaččas lei vuoigatvuohta oažžut gokčojuvvot mátkegoluid. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji válddii oktavuoda Pasieantamátkiiin, mii rievdadii mearrádusa maŋŋá go lei ožžon duodaštusa buohcciviesus. Oapmahaš oaččui maŋit áiggis gokčojuvvot iežas mátkegoluid.

12) Pasieanta válddii oktavuoda go ledje alla iežasmávssut divššu ja iskkadeami oktavuodas go mátkkoštii UNN:i dahje eará buohcciviesuide. Storra golut sihke mátkái ja hotellii, ja das gokčojuvvui dušša oasáš olggosgoluin. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji lokte dán áššečuolmma áiggis áigái Pasieantamátkiiin, mii ákkastallá našunála njuolggadusaiguin maid sii fertejit čuovvut.

13) Pasieanta válddii oktavuoda go ii ožžon kopijja røntgengovain, vaikke pasieanta áigui geavahit dáid dearvvašvuođaveahki oktavuodas. Fástadoavttir lei maid váldán oktavuoda buohcciviesuin, almmá lihkestuvvama. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji válddii oktavuoda ossodagain ja šihttojuvvui ahte govat ja čilgehusat galge sáddejuvvot pasientii dalán.

14) Oapmahaš válddii oktavuoda go ledje bivdán kopijja journálas doavttirkantuvrras sihke čálalaččat ja njálmálaččat, dan eai ožžon. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji válddii čálalaččat oktavuoda oapmahaččaid bealis ja dalle ožžo sii kopijja journálas.

15) Pasieanta válddii oktavuoda go lei váttis fidnet diimmu fástadoaktára lusa. Álelassii maŋiduvvo diimmut eahpevissis sivaidd geažil. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji ringii doavttirstašuvdnii ja sii duodaštedje áššečuolmma. Menddo unnán fástadoaktarat ja sadjásaš doaktarat. Jus pasieanta dárbbášii

doavtterveahki johtilit fertii son váldit oktavuoda doavtterfávttain.

16) Pasieanta lei leamaš iežas fástadoaktára luhtte konsultašuvnnas čoaivebákčasiid geažil ja váldojuvvo iskosat. Pasientii mitaluvvui ahte jus ii gullan maidige, de lei buot normála. Pasieanta finai ođđa konsultašuvdnadiimmus sadjásaš doaktára luhtte dan maŋŋá, ja oaččui dalle dieđu ahte iskos mii ovdal lei váldon lei posiitiiva. Pasieanta čujuhuvvui dalán buohccivissui dárkilat iskkademiide, ja čájehuvvui ahte lei duodalaš buozalmasvuohta. Pasieanta fertii čuohpaduvvot ja lea ain divššus. Pasieanta ja oapmahaš moittiiga ášši go lei váilevaš diehtujuohkin ja čuovvoleapmi.

17) Oapmahaččat válde oktavuoda min kantuvrrain go lei pasieanta guhte orru fuolahusruovttus gean dearvvašvuohta lei vearránan. Pasieantta dearvvašvuohta lei sakka vearránan, ja sii fertejedje oažžut veahki. Sii ledje ohcan guhkesáiggesaji buhcciidruovttus muhto ohcan lei hilgojuvvon. Áittardeaddji veahkehii oapmahaččaid ja pasieanta oaččui oalle jođánit saji buhcciidruktui.

18) Oapmahaččat válde oktavuoda divššu geažil man geavaheaddji oaččui ruovttubálvalusas. Sii čájehedje váilevaš dikšui ja čuovvoleapmái, bargiin ledje storra váttisvuođat gulahallat dárogillii, ja ahte eai ožžon vástádusaid ohcamušaide. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji veahkehii oapmahaččaid ja ášši sáddejuvvui Finnmárkku fylkkamánii meannudeapmái.

19) Pasieanta lei leamaš konsultašuvnnas molssaevttolaš dálkkodeaddji luhtte niskebákčasiin. Dahkkui manipulašuvdna su niskkis. Pasieanta oaččui dalán garra bákčasiid ja oaivebákčasa. Ija mielde vearránii pasieanta sakka ja ambulánsa vieččai su. Pasientii fertii addot avanserejuvvon dikšu váttisvuođaid geažil. Ášši váidui áittardeaddjái mii sáddii ášši viidásat Fylkkamánii. Fylkkamánii gávnnašii ahte bealuštahttivuođagáibádus lei rihkkojuvvon, ja pasieantta váidda váldui vuhtii.

20) Pasieanta lei leamaš sisačálihuvvon buohcciviesus ja oaččui dieđu ahte galggai ringet doavttirfáktii jus vearránii. Ringii doavttirfáktii,

muhto hilgojuvvui. Fertii ieš váldit oktavuoda buohcciviesuin ja pasieanta čálihuvvui dalán sisa. Áittardeaddji oaivvilda ahte lea heivemeahttun ahte doavttirfákta ii váldde pasieanttaid duođas, go das sáhttet leat duođalaš váikkuhusat. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji sáddii váidaga pasieantta bealis, ja doavttirfákta šállošii.

21) Pasieanta geas lea kronalaš buozalmasvuohta válddii oktavuoda doavttirfávttain geahpesboalddáhagain, son iskkaduvvui ja oaččui dálkasii. Pasieanta gáibidii beassat sisačálihuvvot, muhto ii váldon vuhtii ja sáddejuvvui ruoktut. Son

vearránii vaikke válddii dálkasiid, ja pasieanta fertii ieš ordnet alcces sisačáliheami buohccivissui, ja šattai leat doppe mánga beaivvi ja oažžut divššu.

22) Pasieanta gii áiddo lei leamaš stuorra čuohpadeamis ja divššus ringii doavttirfáktii ja bivddii diimmu oažžut beaivet. Son hilgojuvvui, ii ge ožžon diimmu. Sii válde oktavuoda min kantuvrrain ja rávvejuvvo ringet ruovttoluotta doavttirfáktii ja čujuhit lágaide mat gusket fáhkkeaveahkkái. Dát dahkkui ja pasieanta oaččui diimmu.

3.0 Psykalaš dearvvašvuođasuddjen

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeddjiin riikkas leat juohke jagi válljejuvvon fáttát guovddážiis. 2018:s ja 2019:s lea psykalaš dearvvašvuođasuddjen. Áittardeaddji vásiha oažžut ruovttoluottacealkámušaid pasieanttain geat rahčet psykalaččat. Sisačáliheamit, ovttasbargu dearvvašvuođabálvalusain, bággošisačáliheamit, dálkasat earret eará, leat fáttát mat ovdanbuktojuvvojit áittardeaddjái áiggis áigái. Ruovttoluottacealkámušat leat dávjá dan birra ahte pasieanta ii dovdda ahte bálvalus lea su guldalan dahje ádden doarvái bures. 2018:s lea áittardeddjiin miehtá riikka leamaš mánga oahpahusbottu iešguđetge fáttáid birra mat guoskkahit psykalaš dearvvašvuođasuddjema, fáddán leamaš earret eará lágat, ja diagnosat ja dikšu. Áittardeaddjit jotket dáiinna vuoruhemiin 2019:s, guovddážiis galgá leat psykalaš dearvvašvuođasuddjen gielddain.

4.0 Sámi pasieanttat

Dearvvašvuođadirektoráhtta lea ovttas Sámedikkiin ja pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeddjiin mearridan nannet sámi pasieanttaid áittardeaddjiortnega. Finnmárkkus lea doaibma leamaš jođus 2018:s ja 2019:s gávdnan dihte buori čovdosa. Lea mearriduvvon ahte áittardeaddji galgá álggahit geahččalanortnega mii galgá doaibmat 2 jagi. Ráđđeaddis, geas lea gelbbolašvuohta sáme gielas ja sámi kultuvrras, galgá leat erenomáš ovddasvástádus sámi pasieanttaid dárbbuide, beroštumiide ja vuoigatvuođaide riikkas. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji Finnmárkkus lea mánggaid jagiid bargan sámi áššečuolmmaiguin dearvvašvuođabálvalusas. Muhttin hástalusat leat leamaš ahte lea váilevaš áddejupmi gielas ja kultuvrras sihke spesialistadearvvašvuođabálvalusas ja gielddalaš dearvvašvuođabálvalusas. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji riikkas oažžu dáiinna doaibmabiiguin sierra ráđđeaddi geas lea sámi giella- ja

kulturgelbbolašvuohta. Dát nanne gelbbolašvuođa olles áittardeaddjiortnegis, ja lea lávki ollašuhttit sin vuoigatvuođa ovttaadássásaš bálvalusaide maiddá min ortnegis. Virgádit doarvá sámegeielat dearvvašvuođabargiid dearvvašvuođabálvalusas lea stuorra hástalus. Danne lea dehálaš oččodit bargiid geain lea sámi duogáš, ja ahte sámi dulkkat geavahuvvojit viššalit go bálvalusain lea oktavuoha pasieanttaiguin. Muhttin ráje doaibmabijut leat dahkkon geahpedan dihte dán áššečuolmma. Finnmárkkubuohecciviesu lea álggahan sámi dulkabálvalusa mángga báikkis spesialistadearvvašvuođabálvalusas Finnmárkkus. Dat mearkaša ahte Hámmárfeastta buohecciviesus lea sámegeielat dulka buohecciviesus buot árgabeivviid dii. 08.00 - 15.00. Dulka bálvala buot ossodagaid/klinihkaid Finnmárkkubuohecciviesus (dulka klinihkain Hámmárfeasttas, ja telefovnna/skype bokte eará ossodagain). Finnmárkkubuohecciviesus leat 6 gáiddusdulka geat barget turnusis ja leat doaimmas gaskal 15:00 - 22:00 árgabeivviid, ja 08:00 - 22:00 vahkuloahpaid. Dulkkat bálvalit buot ossodagaid Finnmárkkubuohecciviesus telefovnna/skype bokte. Buot ossodagat/klinihkat Finnmárkkubuohecciviesus leat čadnon sámegeielat dulkabálvalussii.

Áittardeaddji lea jearran dulkabálvalusa geavaheami birra 2018:s, ja vástádussan oaččuimet ahte dat geavahuvvo veahá hárvvit dál.

Áittardeaddji sávvá ahte Finnmárkkubuohecciviesu lea čeahppi fállat sámi álbmogii dulka nu ahte sii besset ovdanbuktit áššiid iežaset eatnigillii ja vai gulahallan gaskal dearvvašvuođabargi, oapmahaččaid ja pasieantta sihkkarasto. Dás lea pasieantasihkkarvuodas sáhka, buore gulahallan lea eaktun oadjebas ja sihkkaris dikšui.

5.0 Pasieantamáttkit

Pasieanttat ja oapmahaččat váldet dávjá oktavuoha áittardeaddjiin áššiiguin mat gusket Finnmárkku Pasieantamátkekkantuvrra njuolggadusaide ja geavahussii. Dá lea maid fáddá mii dávjá ovdanbukto midjiide go deaivvadat iešguđetge pasieantaorganisašuvnnaiguin. Guhkes ja moalkás mátkeruvtto mii dasa lassin šaddá vel váddásat go galgá mátkkoštít hálbimus vuogi mielde, lea giksin pasieanttaide Finnmárkkus. Lihkkat ihkku ja vuolgit mátkkoštít lea jo lossat dearvvas olbmuide. Go dán ferte dávjá dahkat ja olbmot leat buohcamin, de lea čielggas ahte dat šaddá váttis. Ii ge leat álki oažžut heivehuvvon mátki medišinnalaš ákkaid vuodul vaikke leat man nu láhkai buozas. Galgá leat duohta dárbu ovdal doavttir ordinere dakkár mátki.

Áittardeaddjis leat fásta čoahkkimat Finnmárkku Pasieantamátkkiin ja ovttasbargá singuin ovttaskas áššiin. Sii čuvvot njuolggadusaid maid eiseválddit leat mearridan. Jus mii galgat oažžut heivehuvvon njuolggadusaid main lea eanet fleksibiliteta

Finnmárkui, de ferte dát fas loktejuvvot áššin eiseválddiiguin. Áittardeaddji lea mángii leamaš medias dáinna áššiin ja sávvá ahte njuolggadusat sáhttet šaddat soddjileabbon boahtte háve go galget árvvoštallot. Geografiija, dálkkit ja almmolaš kommunikašuvdna lea earálágan Finnmarkkus go muđui riikkas. Finnmarkku lea dat fylka riikkas mas lea stuorámuš areála, ja dasa lassin leat guhkes dálvvit ja dávjá garradálkkit. Buot ássiin riikkas lea vuoigatvuolta ovttaássaš bálvalusaide ja dalle fertejit maiddá Finnmarkkulaččat oažžut dan, dan bokte ahte ožžot mátkkošteami čielggadussii ja dikšui man sáhtta dohkkehit.

5.1 Áššiid juohkin, váldokategoriija

Spesialistadearvvašvuođabálvalus	181 ášši
Gielddalaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusat	134 ášši
Gažaldagat	43 ášši

6.0 Spesialistadearvvašvuođabálvalus

Dearvvašvuođadoaimmat ja eará spesiálabuohcciviesut

Stáhtas lea bajit ovddasvástádus dasa ahte álbmogii addojit dárbbalaš spesialistadearvvašvuođabálvalusat. Regionála dearvvašvuođaásahusat leat doaimmaheaddji-lađas ("sis lea fuolahán"-ovddasvástádus).

Oktavuodáváldimat dearvvašvuođabálvalusas

Mii oažžut eanaš áššiid čuovvovaš dearvvašvuođadoaimmahagain:

Finnmarkku buohcciviesus Klinihkka Hámmárfeasta, Klinihkka Girkonjárga, Psykalaš dearvvašvuođasuddjen klinihkka, Prehospitála bálvalusaid Klinihkka, Pasieantamátkkošteamit, Davvi-Norgga Universitehtetabuohcciviessu HF, Romssa ossodat (UNN; Romsa).

Finnmarkku buohcciviesu vuollái gullá maid Psykalaš dearvvašvuođasuddjen ja gárrendivššu klinihkka. Klinihkas leat golbma guovllupsykiátralaš guovddáža (GPG) main leat mat gullet daid vuollái ja guovddáš gos lea sorjavašvuođa ja gárrendili dikšu, Finnmarkkuklinihkka. Dáin golmma guovddážiin lea ovddasvástádus iešguđetge geográfalaš guvlui. Ovttas gokčēt sii buot fylkka gielddaid. Dikšu addo sihke poliklinikalaččat ja jándorásahusain. Dan lassin lea mis buorre ovttasbargu SÁNAG:in, Sámi našuvnnalaš gealbobálvalus - psykalaš dearvvasvuođasuddjen ja gárrendili dikšu, mas lea kantuvra Kárášjogas. Gealbobálvalus lea ovttaiduhhton oassi Finn-márkkobuohcciviesu HF spesialistadearvvašvuođabálvalusas.

Ollu ássit Finnmárkkus ožžot divššu Davvi-Norgga Universitehtabuohcciviesus sihke psykalaš ja somáhtalaš váttuid oktavuodas. Dábálašpsykiátralaš klinihkka UNN:s lea guovddášbuohcciviessodoaibma rávisolbmopsykiátriijas Finnmárkkus.

Muhttin oktavuodaváldimat bohtet maiddá priváhta buohcciviesuin, sihke sis geain lea šiehtadus ja geain ii leat šiehtadus Davvi Dearvvašvuodain.

6.1 Oktavuodaváldimat juhkkovuvvon iešguđetge buohcciviesuide manimus golbma jagi (2016, 2017, 2018)

	2016	2017	2018
Finnmárkkku Dearvvašvuohhta, Klinihkka Hámmárfeasta	71	72	75
Finnmárkkku Dearvvašvuohhta, Klinihkka Girkonjárga	28	27	27
Davvi-Norgga Universitehtabuohcciviessu	53	47	29
Eará buohcciviesut	14	5	16

6.2 Váldoerenoamášsuorgi kategoriija spesialistadearvvašvuodabálvalus (badjel 5)

Kirurgiija	65
Psykalaš dearvvašvuodasuddjen	14
Sis-mediisiidna:	28
Nevrologiija	10
Oppalaš bálvalusat	25
Klinalaš/mediiinnalaš bálvalus	6

6.2.1 Vuollekategoriijat dearvvašvuodabálvalusas (badjel 5):

Ortopedalaš kirurgiija	20
Oppalaš kirurgiija	20
Gastroenterologalaš kirurgiija	8
Buhcciidfierrideapmi	22
Psykalaš dearvvašvuodasuddjen rávisolbmot	14
Nevrokirurgiija	10
Infekšuvdnamedisiidna	7
Radiologiija ja govviagnostihkka	6

Kategoriija kirurgiija:

2018:s ledje kirurgiijas 65 oktavuodáváldima. Kategoriijii gullet earret eará ortopedalaš kirurgiija, oppalaš kirurgiija, gastroenterologalaš kirurgiija, nevrokirurgiija, plastihkkakirurgiija, varrasuotnakirurgiija, thoraxkirurgiija, oalul- ja ámadadjokirurgiija ja mánáidkirurgiija.

Kategoriija Sis-mediidna:

2018:s ledje sis-mediidnas 28 oktavuodáváldima. Kategoriijii gullet varradávddat, dialiisa, endokrinologiija, suolbmudandávddat, geriatriija, váibmodávddat, infekšuvnamediida ja geahpesdávddat.

Kategoriija psykalaš dearvvašvuodasuddjen:

2018:s ledje psykalaš dearvvašvuodasuddjemis 14 oktavuodáváldima. Kategoriijii gullá psykalaš dearvvašvuodasuddjen mánáide ja rávisolbmuide.

Kategoriija Nevrologiija:

2018:s ledje nevrologiijas 10 oktavuodáváldima. Kategoriijii gullet nevrologalaš váttut/bákčasat ja kirurgalaš čuohpadeamit.

Kategoriija Oppalaš bálvalusat/fievrrideapmi:

2018:s ledje oppalaš bálvalusain/fievrrideapiin 22 oktavuodáváldima. Kategoriijii gullet buhcciidfievrrideapmi (Pasieantamátkkit), AMK/ambulánsa ja AMK-guovddáš.

Kategoriija Klinalaš/mediidnalaš bálvalus:

2018 ledje klinalaš/mediidnalaš bálvalusas 6 oktavuodáváldima. Kategoriijii gullet laboratoriafágat ja rádiologiija/govvadiagnostihkka.

7.0 Gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat

Gielddalaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat šadde oassin pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjiortnegii 1.9.2009 láhkarievdadusa bokte. Dása gullet bálvalusat ja doaibmabijut Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvaluslága 24.6.2011 nr. 30 bokte.

Gielddat galget fuolahit ahte buohkat geat orrot dahje leat gielddas galget oážžut dárbbalaš dearvvašvuodabálvalusa. Ortnet lea doaibman sullii 9 jagi ja oktavuodáváldimat gielddain rievdadallet. Maŋimuš jagi lea oktavuodáváldimiid lohku njiedjan. 2018:s ledje 134 oktavuodáváldima, 2017 ledje ges 155 oktavuodáváldima.

7.1 Váldoerenoamášsuorgi gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus (badjel 5)

Čielggadeapmi, diagnosa bidjan ja dikšu	67
Eará dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat	45
Veahkki lihkohisvuodaid ja eará fáhkkatlaš dilálašvuodain	17

7.1.2 Vuollekategoriijat gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalus

Fástadoavttir	67
Dearvvašvuodabálvalusat ruovttus	9
Doavttirfákta	13
Buhcciidruoktu	14

Kategoriija Čielggadeapmi, diagnosa bidjan ja dikšu:

2018:s ledje dán kategoriijas 67 oktavuodaváldima (eanaš váidagat fástadoaktáriid ektui.) Kategoriijii gullet fástadoavttir, doavtterfákta, giddagasdearvvašvuodabálvalus ja buhcciidfievrreapmi. Váidagat leat dáid áššiid birra: dikšodoaimbijut, go bálvalusa massá dahje dat geahpeduvvo, iežasmávssut, čujuheamit, dálkkodeapmi, fuollaveahkki, láhtten rutiinnat ja váilevaš gutnálašvuohka bálvalusas.

Kategoriija eará dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat:

2018:s ledje dán suorggis 45 oktavuodaváldima. Kategoriijii gullet dudden, mánáidruoktu, ruoktu sidjiide geat rahččet, iešstivreveahkki, beaivefálaldat, birrajándor fuolahusásahus, gárrenmirkosorjavaš, dearvvašvuodabálvalusat ruovttus, fuolahusruoktu, fuolahusbáلكá, praktihkalaš veahki ja oahpahallan ja rávven/bagadallan, doarjjaolmmoš, buhcciidruoktu, áiggi dáfus ráddjejuvvon orrun ásahusas.

Kategoriija veahkki lihkohisvuodaid ja eará fáhkkatlaš dilálašvuodain

2018:s ledje dán suorggis 13 oktavuodaváldima. Kategoriijii gullá doavttirfákta ja fáhkkatlaš veahkki -jándororrun.

8.0 Gažaldagat ja oktavuodáváldimat mat eai gula mandáhtii

2018 oaččuimet 43 gažaldaga. Dát oktavuodáváldimat eai registrerejuvvo áššin, muhto pasieanttat/oapmahaččat ožžot rávvagiid/bagadallama dan birra man jerret. Muhttin gažaldagat eai gula min mandáhtii, nu mo omd. áššit NAV, bátne dearvvašvuodabálvalusa ja Veahkkeávnnašguovddáža veahkkeávdnasiid birra. Muhttin ovdamearkkat oktavuodáváldimiin sáhtta leat ahte sii jerret telefodnanummara buohccivissui/pasieantamátkkiide jna, jearaldagat váiddaortnegiid birra, oažžut advokáhta gokčojuvvot, friddja riekteveahkki, mátkegoluid gokčan, friddja buohcciviessoválljen, pasieantavuogatuodát, lonuhit fástadoaktára ja eará jearaldagat mat gusket vuogatuodaide. Sii geat riingejit midjiide sáhttet friddja válljet háliidit go mitalit namaset vai eai, nu sáhttet buohkat váldit minguin oktavuoda.

9.0 Pasieantavahát/váttisvuodát/Norgga

Pasieantavahátbuhtadus/Fylkkamánni

Go pasieanttat deaivvadit dearvvašvuodabálvalusain de sii vurdet ahte deaivvadit kvalifiserejuvvon ja čeahpes fágaolbmuiguin geat addet buriid ráđiid ja dáiddolaččat buori divššu. Sáhtta leat ahte ii oba leat ge jurdilan ahte juoga sáhtta mannat funet dahje ahte sii sáhttet leat justa dat okta gii oažžu váttisvuodaid, vaikke vel lea ge ožžon dieđuid dan birra ovddal gihtii. Eanaš divššut ja čuohpadeamit dáhpáhuvet stuorra váttisvuodaid haga. Goitge eai mana buot čuohpadeamit nu mo ledje plánejuvvon ja muhttin pasieanttat vásihit ahte ožžot stuorra váttisvuodaid. Dát fas dagahit guhkit ja gáibideaddji buozalmasvuoda. Muhttomín oaivvildit pasieanttat ahte dikšu ii leat leamaš doarvái buorre dahje ahte leamaš njulgestaga boastut, ja ahte eai leat ožžon doarvái diehtujuohkima váttisvuoda váraid birra ovddal gihtii. Oassi dain pasieanttain bohtet min lusa, ja mii veahkehat sin váiddaáššiiguin Norgga vahátbuhtadussii (NPE). Oažžut iežas ášši gieđahallot NPE:s lea nuvtta, ja pasieanttat ožžot áššálaš objektiivva árvoštallama divššus mii lea addon. Olusat leat duđavaččat justa dainna vaikke vel eai álo oačču ge ruđalaš buhtadusa. Pasieanttat mearridit ieža háliidit go sáddet iežaset ášši NPE:i. Mii veahkehat hábmet vahátčilgehusaid, oaiviladdimiid áššečehpiid cealkámušaide ja cealkámušaid dikšunbáikkis. Muhttomín veahkehat mii maiddá váidit go leat ožžon biehttaleami NPE:s. 2018:s veahkeheimmet mii 15 pasieantta sáddet iežaset ášši NPE:i. Dasa lassín ávžžuhat mii mángasa rávvagiid ja bagadallama bokte ieža sáddet ášši. Lea oalle álki sáddet elektrovnnalaš skovi bokte man gávdná NPE neahttasiidduin. Mii bagadallat buohkaid geat bivdet veahki dán skovi deavdit.

Daid oktavuodain gos leamaš dáhpáhusat mat ledje nu duodalaččat ahte Fylkkamánni berre árvoštallat áššiid, sáddet mii daid viidásat sidjiide. Mii sáddet dasa lassin maid daid áššiid maida váidojuvvon instánsa ii leat vástidan reive man áittardeaddji lea sádden. Lága bokte leat sii geatnegahtton vástidit áittardeaddjái váiddaáššiid oktavuodas.

2018:s lei mis oktavuohka Fylkkamánniin 18 áššis mas lei sáhka ahte dearvvašvuodabálvalus ii lean doaimman ja masa váidojuvvon instánsa ii lean vástidan.

10.0 Rávvagat dearvvašvuodabálvalussii

- Spesialistadearvvašvuohka ferte bargat viidásat oážžun dihte oktavuodadoaktára daid pasieanttaide geain lea dárbu dasa.
- Koordináhtorrolla berre čalmmustahttot daid pasieanttaide geain lea dárbu dasa, dát guoská erenoamážit gielddaide.
- Pasieantamátkkiid njuolggadusat berrejit dahkkot soddjileabbon nu ahte leat heivejuvvon Finnmárku-pasieanttaide.
- Divššu plánen ja buorre gulahallan pasieanttaiguin ja oapmahaččaiguin ferte ain vuoruhuvvot olles dearvvašvuodabálvalusas.
- Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji Finnmárkkus bivdá vástádusaid gielddain rivttes áigemearrái, nu ahte pasieanttat ožžot dan veahki masa sis lea riekti.
- Doavttirfávttat fertejit sihkkarastit ahte sii geat váldet singuin oktavuoda ožžot dárbbaslaš dearvvašvuodaveahki eai ge hilgojuvvo.

Mildosat

Pasieanta- ja geavaheddjiidlága kapihtal 8.

Kapihtal 8. Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji

§ 8-1. *Ulbmil*

Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji bargu lea áimmahuššat pasieantta ja geavaheaddji dárbbuid, beroštumiid ja riektasihkkarvuoda stáhtalaš spesialistadearvvašvuodabálvalusa ja gielddalaš dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusa ektui, ja buoridan dihte dáid bálvalusaid kvalitehta.

§ 8-2. *Bargoviidodat ja ortnega ovddasvástáduš*

Stáhta galgá fuolahit ahte juohke fylkkas lea pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji. Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji bargoviidodahkii gullet stáhta spesialistadearvvasvuodabálvalusat ja gielddalaš dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusat.

Áittardeaddji galgá čađahit doaimmas iešheanaláččat ja sorjjasmeahttumit.

§ 8-3. *Riekti váldit oktavuoda pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddjiin*

Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji sáhtta váldit áššiid mat gusket diliide stáhtalaš spesialistadearvvasvuodabálvalusas ja gielddalaš dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusas, juogo go soames lea njálmmálaččat dahje čálalaččat váldán oktavuoda áittardeaddjiin, dahje go áittardeaddji ieš dan vállje dahkat.

Juohkehaš sáhtta váldit oktavuoda pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddjiin ja bivdit ášši meannuduvvot. Guhte váldá oktavuoda pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddjiin, lea vuoigatvuohta leat anonyma.

§ 8-4. *Oktavuodaváldimiid meannudeapmi*

Lea Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji mii mearrida lea go áššis doarvái buorre ágga meannuduvvot. Jus pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji ii bija ášši meannudeapmái, de galgá sutnje guhte lea váldán oktavuoda addot diehtu ja oanehaččat čilget manne.

§ 8-5. *Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji vuoigatvuohta oažžut dieđuid*

Almmolaš eiseválddit ja eará orgánat mat addet bálvalusaid hálddahussii, galget áittardeaddjái addit daid dieđuid mat dárbbasuvvojit čađahit áittardeaddji doaimmaid. Riidolága 22 kapihtala njuolggadusat geavahuvvojit vástideaddji áittardeaddji vuoigatvuođa ektui gáibidit dieđuid.

§ 8-6. *Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji beassan dearvvasvuodabálvalusa lanjaide*

Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá friddja beassat geavahit lanjaid mat gullet stáhtalaš spesialistadearvvasvuodabálvalusaide ja gielddalaš dearvvasvuoda- ja sosiálabálvalusaide.

§ 8-7. *Pasieanta- ja geavaheddjiidáittardeaddji doaimmat*

Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá nu guhkás go govttolaččat vejolaš sutnje guhte dan bivdá addit dieđuid, rávvagiid ja bagadallama dakkár diliid birra mat gullet áittardeaddji bargoviidodahkii.

Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá sutnje guhte lea áittardedjiin váldán oktavuoda, muitalit makkár boađus lea su meannudeamis muhtin áššis ja oanehaččat čilget dán bohtosa.

Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddjis lea vuoigatvuohta cealkit oaivilis dakkár diliid birra mat gullet áittardeaddji bargoviidodahkii, ja evttohit konkrehta doaimmaid buorideapmái. Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji mearrida ieš geasa cealkámušat galget leat. Cealkámušat eai leat čadni.

Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá dieđihit bearráigeahčoeiseválddiide dakkár diliid birra mat gáibidit ahte sii daid čuovvulit.

Pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji galgá fuolahit ahte olbmot dihtet ortnega birra.

§ 8-8. Láhkaásahusat

Departemeanta sáhtta addit láhkaásahusaid mat galget čađahuvvot ja deavdit mearrádusaid pasieanta- ja geavaheaddjiáittardeaddji hárrái.